

**Optimization of Natura 2000 sites management delivery
in the South Bohemia Region and the
territory of South Slovakia**

LIFE16 NAT/CZ/000001: CZ-SK SOUTH LIFE

**After-LIFE plan
2024**

**Co-funded by
the European Union**

Obsah

SUMMARY	1
1. Úvod	3
2. After-LIFE aktivity v České Republice	3
2.1 Organizační a personální zajištění udržitelnosti projektu CZ-SK SOUTH LIFE	3
2.2 Zajištění komunikace a diseminace výsledků po ukončení projektu (After-LIFE dissemination plan, CR)	6
2.3 Zabezpečení managementových prací po ukončení projektu	7
3. After-LIFE aktivity na Slovensku	15
3.1 Organizačné, personálne a technické zabezpečenie udržateľnosti projektu	15
3.2 Zaistenie komunikácie a diseminácie výsledkov po ukončení projektu (After-LIFE dissemination plan, SR).....	16
3.3 Zabezpečenie managementových opatrení po ukončení projektu.....	18

SUMMARY

The project CZ-SK SOUTH LIFE was implemented on 58 Sites of Community Importance in South Bohemian region and Southern Slovakia, from 9/2017 until 6/2024. The objective of the project was to restore habitats of 3 target species and 11 habitats of Community importance, by introducing best-practice management measures and creating potential for their replication. The beneficiaries responsible for project implementing in Czech Republic were: South Bohemian Region (SBR, coordinating beneficiary), Regional School Enterprise (RSE), and ČSOP ONYX and in Slovakia: BROZ – conservation association (BROZ) and State Nature Conservancy of the Slovak Republic (SNC).

The objective of the presented After-LIFE plan is to describe management measures, needed to be implemented to secure the sustainability of project results within the After-LIFE period. These management measures are defined separately for project areas in Czech Republic and Slovakia, with identifying project beneficiaries responsible for their implementing or overlooking, the personal and technical securing of these actions and if relevant, the sources for financing of these activities are indicated.

In South Bohemian region, the beneficiaries SBR and RSE will be responsible for implementing of After-LIFE management of the restored sites and habitats. Here, the machinery purchased by the CZ-SK SOUTH LIFE project will be used on long term, with the core of the project workers and operators, who will remain employed by RSE also after the end of the project. The actions to be continued will include:

- Optimal management for *Gentianella praecox ssp. Bohemica* (mowing, brushing of grass turf, etc.) on all restored project sites
- Management of old cavity trees for *Osmoderma eremita* (treatments where necessary, treatment of new trees, maintenance of undergrowth)
- Management of peat bog habitats (*91D0, *7110, habitats of *Carabus Menetriesi Pachoilei*) – both by continuation of mosaic mowing and also, by enlarging of the restoration actions started by the project – further restorations of water regime and planting of native *Pinus rotundata* on further areas of project sites. Here, more results are expected, especially thanks to good cooperation with relevant stakeholders.
- Management of alluvial forest habitats (*91E0) by providing care of the planted trees (where necessary), monitoring of IAS on the treated areas and further plantings of native trees (where reasonable)
- Management of grassland habitats will include especially continuation of mowing and grazing.

In all cases, the cooperation with local stakeholders will continue, for more effective securing of After-LIFE management on the restored areas.

The main sources of finance is the budget of SBR, grant schemes (INTERREG, Swiss projects) – especially for the more ambitious restorations of peat bogs, funding programme of State Forests of Czech Republic, Agri-environmental schemes, etc..

In Slovakia, the After-LIFE management of the restored areas will be secured mainly by BROZ, where necessary in cooperation with local stakeholders (esp. local farmers). The expert overlooking will be secured by SNC SR, which is the public body responsible for supervising the management of protected areas in Slovakia. The main actions to be continued in Slovakia are:

- pollarding of the restored willows (in cca 7 year cycles) – this will be done by field workers of BROZ, using the machinery purchased by this and previous LIFE projects. The required financing will be covered from the firewood produced by the willows.

- necessary care of alluvial forest habitats (care for the planted native trees, maintenance of game protection, etc.). Here, most of the work was done in the project duration, therefore, only lesser amount of interventions is expected.
- IAS removal - monitoring of the treated areas and subsequent control (SCI Čenkov, grassland habitats, alluvial habitats) – this will be done by staff of BROZ and SNC (and staff of RSE in South Bohemia). On most of the treated areas, the effectivity of IAS removal was very high (e.g. cca 99% in SCI Čenkov), therefore, only smaller interventions are expected to control the possible rejuvenations. This is further supported by the restoration of native tree species composition, which was implemented on many of the treated areas of alluvial forests (*91E0) and by grazing, which was restored on most of the areas where IAS was removed on grassland/sand dune habitats. Both of these processes will support the ecological conditions which are more favourable for positive development of the target habitats and less favourable for most IAS species.
- management of the restored grassland habitats – esp. by preservation of grazing and mowing. On most of the project sites in Slovakia, grazing regime was restored in cooperation with local farmers, who agreed to take the responsibility also for continuation of grazing within the After-LIFE period. This is possible thanks to robust grazing infrastructure (fixed fences, shelters and watering wells for grazing animals) created by the project, which has helped to significantly reduce the operating costs and demands for maintenance of grazing regime. The supervision over the grazing regime in project sites will be secured by BROZ and SNC. The sources of financing for grazing continuation are especially the farming subsidies, Agri-environmental schemes, ecoschemes and products generated by the grazing animals (meat, milk and dairy products, animal offsprings).
- The actions focused on restoration of water regime of salt-marsh habitats are more or less self-sustaining: the channels removed by backfilling with soil will not require any special maintenance and the control of sluices and dammings will be conducted by workers of BROZ and SNC. On all areas, where removal of topsoil layer was implemented, there is intensive grazing regime secured on long-term. This will naturally preserve the results of this measure on long-term.

An After-LIFE dissemination plan is incorporated in this document, where it is described, which communication channels will remain open after the end of the project and which organisations and their staff will remain responsible for their maintenance and/or updating, both in Czech Republic and Slovakia. These include the communication channels focused on general public (project website, social media, contacts to be available for media reporters, etc.), stakeholders and entities interested in replications (here, focal points include project coordinators, scientific manager and site managers) and focal points, which will be responsible for dissemination of project's results and best-practice management methods on expert events, such as conferences, workshops and networking events.

Each part of the After-LIFE plan is prepared in language of the responsible beneficiaries, since not all of the responsible employees speak English, i.e. Czech and Slovak language for project areas in CR and SR, respectively, with an English summary included.

1. Úvod

V rámci projektu CZ-SK SOUTH LIFE boli realizované ambiciózne opatrenia na obnovu biotopov cieľových druhov a biotopov európskeho významu. V projekte bolo zaradených 58 lokalít siete Natura 2000: Území európskeho významu (UEV/EVL), 25 z nich v Juhočeskom kraji a 33 na južnom Slovensku. Projekt bol realizovaný v období od 1.9.2017 do 30.6.2024.

Partnermi projektu boli Jihočeský kraj (JCK), Krajské školní hospodářství (KŠH) a ČSOP ONYX v Českej Republike a BROZ – ochrannárske združenie a Štátna Ochrana Prírody SR (ŠOP SR) na Slovenskej strane.

Hlavným cieľom projektu bolo celkové zlepšenie stavu cieľových druhov a biotopov v projektových územiach, zlepšenie ich populačných trendov a výhľadu do budúcnosti, ako aj zavedenie optimalizovaného manažmentu pre cieľové druhy a biotopy. Ďalšími cieľmi projektu bolo zdieľanie a diseminácia best-practice metodík vytvorených v rámci projektu, ako aj diseminácia výsledkov širokej verejnosti. Celkové výsledky a impakty projektu sú zhrnuté vo Final reporte projektu.

Cieľom After-LIFE plánu je vytvorenie plánu pre pokračovanie diseminačných a replikačných aktivít projektu, určenie hlavných zodpovedných organizácií a osôb, spolu s tým, ako bude táto komunikácia zabezpečená po skončení projektu.

Nosnou časťou After-LIFE plánu je určenie aktivít obnovného manažmentu, v ktorých je z hľadiska starostlivosti o cieľové druhy a biotopy potrebné pokračovať aj po ukončení projektu – ich opis, určenie zodpovedných organizácií, technického zabezpečenia a zdrojov pre ich financovanie.

Realizácia aktivít je rozdelená do dvoch blokov: After-LIFE aktivity (diseminačné a manažmentové) plánované v Českej Republike a After-LIFE aktivity na Slovensku. Vzhľadom na najčastejšie používaný jazyk medzi členmi After-LIFE tímov sú aktivity v ČR opísané v českom jazyku a v aktivity v SR v slovenskom jazyku. Súčasťou After-LIFE plánu je aj SUMMARY v anglickom jazyku.

2. After-LIFE aktivity v Českej Republike

2.1 Organizační a personální zajištění udržitelnosti projektu CZ-SK SOUTH LIFE

Jihočeský kraj (krajský úřad) je příslušným orgánem ochrany přírody a krajiny podle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Jeho povinností je mimo jiné zajistit péči o chráněná území a lokality soustavy Natura 2000, které jsou v jeho kompetenci a to nejen vlastní realizaci managementových opatření, ale i zpracování odborných podkladů pro plánování péče (inventarizační průzkumy a plány péče). Plány péče se zpracovávají na období 10 let a jsou základním odborným podkladem pro plánování opatření ke zlepšení stavu zvláště chráněných území. U lokalit soustavy Natura 2000, které nejsou v překryvu s chráněnými územími je tímto dokumentem Soubor doporučených opatření, který zpracovává a pravidelně aktualizuje AOPK. V současné době je v kompetenci Jihočeského kraje 216 zvláště chráněných území kategorie přírodní památka a přírodní rezervace. V rámci soustavy Natura 2000 pak zcela nebo z části 7 ptačích oblastí a 74 EVL.

Péči o lokality zajišťuje krajský úřad – odbor životního prostředí, zemědělství a lesnictví. Kontrolu a zajištění péče o konkrétní lokalitu má vždy přidělen určitý referent. Na udržitelnosti projektu se tak budou podílet i další pracovníci mimo projekt. Projektové lokality budou konkrétně rozděleny takto:

Ing. Milena Vlášková, DiS. – hlavní garant za hořeček český, 91D0
Borkovická blata, Čistá hora, Háje, Hroby, Jaroškov, Kozlovská stráň, Opolenec, Svatý Kříž,
Šumava, Tejmlov – Nad Zavírkou, Úbislav, Zlatý potok v Pošumaví.
Ing. Šárka Máchová – hlavní garant páchík hnědy, travnatá stanoviště
Blatná, Hlubocké hráze, Hlubocké obory, Pastvina u Přešťovic, Vrbenské rybníky, Sokolí
hnízdo a bažantnice
RNDr. Kamil Zimmermann, Ph.D. – hlavní garant rašeliniště a střevík Menétriesův
Horní Malše, Lužnice a Nežárka, Pláničský rybník a Bobovec, Rašeliniště Kapličky
Ing. Kateřina Jemelíková – hlavní garant za činnosti týkající se soustavy Natura 2000
Nerestský lom, Pohoří na Šumavě

Dále se budou na udržitelnosti projektu podílet tyto referenti:

Ing. Pavla Sovová Šanderová, MBA – archivace výstupů projektu a veškeré dokumentace,
komunikace s médii, spolupráce v oblasti PR
Ing. Miroslav Kučera – zajištění chodu a aktualizace www stránek projektu a sociálních sítí.
Letecké práce a snímkování lokalit, zpracování GIS výstupů.

Krajské školní hospodářství: Již v průběhu projektu došlo ve spolupráci JČK a KŠH k vytvoření další pracovní skupiny, která byla z prostředků kraje vybavena potřebnou technikou a z prostředků KŠH byly financovány pracovní síly a zajištěn provoz techniky. Tato skupina zajišťovala managementová opatření na lokalitách mimo projekt. Po ukončení projektu došlo ke spojení projektového pracovního týmu s touto skupinou a nový tým bude nadále zajišťovat péči prioritně o projektové lokality, ale i o další lokality soustavy Natura 2000. Hlavní výhodou je skutečnost, že KŠH jako zřizovaná organizace kraje je pod jeho plnou kontrolou. Další výhodou je to, že práce je možné zadávat přímo, bez výběrového řízení, což výrazně navyšuje operativnost provádění prací, zejména při kalamitních situacích.

Pracovní tým i nadále povede Ladislav Lešák, který bude i garantem za informace týkající se vlastních managementových opatření a využití techniky.

Mimo to bude zajištěn i provoz projektové techniky. KŠH zajišťuje běžné provozní náklady a opravy. JČK zajišťuje pojištění a odpisy. Průběžně je každoročně pořizována nová technika a její příslušenství. Stejně tak se počítá, že v případě ukončení životnosti některého ze strojů bude tento nahrazen novým z prostředků kraje.

Spojením pracovních týmů v rámci KŠH se výrazně navýší pracovní kapacita. To umožní realizovat větší podíl prací vlastními prostředky. Zároveň ale zůstane zachována spolupráce KŠH s vlastníky a nájemci, kdy náš projektový tým vypomůže s některými speciálními zásahy (např. „kartáčování“ hořečkových lokalit, ošetření stromů pomocí pracovní plošiny, apod.). Zároveň bude připraven kdykoli práce převzít nebo dokončit v případě výpadku smluvního partnera.

Tato spolupráce se projevila již nyní – na lokalitě Svatý kříž převzal péči a podzimní seč vlastník pozemků. Při práci došlo k nehodě – převrácení traktoru. Vzhledem k tomu, že vlastník nebyl schopen práce dokončit, dosečení luk provedlo KŠH speciální technikou – nosičem Metrac.

Spolupráce s vlastníky a nájemci lokalit: v posledních letech došlo i k výraznému rozšíření spolupráce s vlastníky a nájemci, jsou vytvořena interní pravidla pro poskytování příspěvků na péči o lokality podle zákona o ochraně přírody a krajiny, které umožňují uzavření smlouvy až na pět let. Delší časové období je nevhodné jak z hlediska nutných úprav managementových postupů s ohledem na vývoj stavu lokalit, tak i z důvodů stoupajících finančních nákladů. Výše příspěvku na péči je pevná po celé pětileté období a nelze ji měnit.

Finanční zajištění udržitelnosti projektu:

V roce 2024 vynaložil Jihočeský kraj na přímé managementové zásahy mimo projekt 26,1 mil. Kč. Z toho 31 % zásahů provádělo KŠH a 30 % vlastníci a nájemci pozemků.

V rámci udržitelnosti projektu bude tento způsob péče zachován. Jihočeský kraj vynakládá na ochranu přírody a krajiny ročně cca 30 mil. Kč – přímá managementová opatření, zpracování odborné dokumentace, výkup pozemků. Částka je každoročně navyšována podle vývoje cen na trhu tak, aby bylo možné zajistit požadované práce.

Pravidelně je obnovována i odborná dokumentace – plány péče a inventarizační průzkumy a to jak z vlastních prostředků, tak i za využití evropských dotací. Například v současné době probíhá realizace tří projektů z opračního programu životní prostředí, které se dotýkají projektových lokalit:

- Obnova a rozšíření Blatské stezky v EVL Borkovická blata (CZ.05.01.06/01/22_028/0002295) – v rámci tohto projektu bude v EVL Borkovická blata instalován nový informační systém a budou vybudovány nové povalové chodníky. Jednou částí projektu je i pokračování povalového chodníku z projektu LIFE a napojení na nový okruh naučné stezky.
- Rozvoj soustavy zvláště chráněných území v Jihočeském kraji 2023-2027 (CZ.05.01.06/01/22_030/0001239) – v tomto projektu jsou zpracovávány podrobné inventarizační průzkumy a nové plány péče pro většinu projektových lokalit.

- Regenerace stanovišť pro předměty ochrany a vybudování návštěvnické infrastruktury v EVL Vrbenské rybníky v lokalitě Vávrovské rybníky (Z.05.01.06/01/22_028/0002310) – cílem tohto projektu je postupná obnova biotopů v dalších částech EVL Vrbenské rybníky – mimo jiné budou zachovány a uvolněny vhodné stromy pro páchníka hnědého. Po obnově biotopů bude vybudována nová návštěvnická infrastruktura.

V rámci Národního plánu obnovy je zpracovávána komplexní vodohospodářská studie vybraných částí povodí Horní Malše. Navrhovaná opatření, s jejichž realizací se počítá již v roce 2026 budou mít mimo jiné pozitivní dopad na stanoviště 91E0.

Další projekty jsou ve fázi příprav projektových záměrů.

2.2 Zajištění komunikace a diseminace výsledků po ukončení projektu (After-LIFE dissemination plan, CR)

Sociální síť, www stránky projektu: Na dalších pět let je zajištěn provoz www stránek na externím serveru (u dodavatele zdrojového kódu). Po ukončení smlouvy budou stránky přesunuty na server Jihočeského kraje a spojeny se stávajícími stránkami odboru (<https://zp.kraj-jihocesky.cz/>) mezi ostatní projekty. Jihočeský kraj i ONYX mají plný přístup k editaci stránek i k aktualizaci dat na sociálních sítích. Výše uvedení referenti budou poskytovat podklady a Ing. Kučera zajistí jejich publikaci.

Kontakt s médii: bude zajišťován buď přímo, kdy příslušný garant za druh nebo stanoviště poskytne požadované informace, nebo prostřednictvím tiskového odboru Jihočeského kraje nebo prostřednictvím ONYX. Příslušní garanti lokalit i v případě potřeby zajistí odborné exkurze na projektové lokality. Na kontaktu s médii se podíleli a nadále budou podílet i vedoucí pracovníci. Za JČK Ing. Zdeněk Klimeš (vedoucí odboru životního prostředí, zemědělství a lesnictví) a Ing. Milan Vlášek (vedoucí oddělení ekologie krajiny, vodního hospodářství a NATURA 2000). Za KŠH pak jeho ředitel Bc. Petr Stehlík. O některých projektech v médiích a na sociálních sítích pak často informuje politické vedení kraje - hejtman a náměstek pro životní prostředí.

Sdílení odborných zkušeností, best-praktice, replikace: Všichni referenti se pravidelně účastní odborných konferencí a seminářů na kterých prezentují práci v oblasti ochrany přírody a nové postupy, které Jihočeský kraj a KŠH zavedli. Velkému zájmu odborníků i dalších krajů a organizací se těší zejména dvě oblasti, ve kterých byl JCK prvním z krajů – využití bezpilotních letadel (dronů) ve sledování chráněných území a vytvoření pracovní skupiny a přímá realizace managementů vlastními silami. Poznatky, které JCK a KSH získali v rámci realizace projektu byly jako jedna ze součástí výstupu shrnuty do metodik, které poskytujeme dalším zájemcům.

Velmi příznivý ohlas měla i nová metoda péče o travnaté porosty – tzv. „kartáčování“. Během celého projektu byl odborníky podrobně sledován její dopad jak na stanoviště, tak i na cílový druh – hořeček. Na odborné konferenci v rámci záchranného programu pro hořečky v roce 2024 byla tato metoda prezentována a odborníky byla schválena a doporučena k používání i pro ostatní kraje v České Republice. Na základě toho bude např. na jaře 2025 předvedena na lokalitách v Pardubickém kraji, další zájem projevil i Jihomoravský kraj a kraj Vysočina.

V oblasti péči o rašeliniště a o střevlíka Menétriesova bude i nadále probíhat spolupráce a výměna zkušeností s pracovníky NP a CHKO Šumava, kteří obdobná opatření realizují na svém území.

Velmi dobře se rozvíjí a bude pokračovat spolupráce s Lesy ČR. Jejich projekt Vracíme vodu lesu byl zahájen v roce 2019. Jeho snahou je navrátit narovnané potoky v lesích do jejich původních koryt a tím zabezpečit zadržování vody v krajině. Vedle úprav trasování vodních toků jsou z programu financovány též realizace či opravy malých vodních nádrží nebo mokřadů. LČR již v rámci tohoto projektu realizovali opatření na Borkovických blatech (v první etapě mimo hranici EVL), ale nyní pokračují přímo v návaznosti na projekt. Další spolupráce na základě zpracovaných projektů revitalizací vodního režimu, které byly vypracovány v rámci aktivity A3.1a-d, se plánuje na území EVL Rašeliniště Kapličky, Pláničský rybník a Bobovec a Pohoří na Šumavě.

Revitalizovaná část Borkovických blat (LČR)

Při replikaci projektu a správném nastavení managementových opatření je důležitá spolupráce s AOPK ČR – zejména při kontrole navrhovaných opatření v rámci plánů péče ale i při vhodném nastavení agroenvironmentálně klimatických opatření pro zemědělské hospodaření na půdních blocích.

2.3 Zabezpečení managementových prací po ukončení projektu

C1 Management biotopů pro Hořeček Český (*Gentianella praecox* ssp. *Bohemica*)

Podle posledního hodnocení stavu lokalit se na všech projektových lokalitách podařilo dosáhnout optimálního managementu. Práce budou i nadále probíhat v cyklu jarní výhrab – letní seč – podzimní seč. Vzhledem k dlouhodobému vývoji počasí bude pouze nutno pečlivěji sledovat vývoj vegetace na jednotlivých lokalitách a podle toho upravovat termíny zásahů (posouvají se na dřívější termíny). Kontrolu bude i nadále provádět vědecký manager projektu, již v rámci své pracovní náplně u Jihočeského kraje. I nadále bude nutná a velmi prospěšná spolupráce s odborníky, zejména s RNDr. Brabcem a s týmem záchranných programů pro hořečky v rámci AOPK.

Na lokalitách Opolenec, Jaroškov, Nad Zavírkou, Úbislav, Čistá hora, Kozlovská stráň a Svatý kříž byla uzavřena dohoda o spolupráci s vlastníky nebo nájemci do konce roku 2028 s tím, že se počítá s jejím prodloužením o dalších 5 let. V případě, že by některá ze smluvních stran nechtěla nebo nemohla ve spolupráci pokračovat, převezmě péči o lokalitu KŠH.

To také zajistí péči o lokality, kde není dohoda uzavřena. Na lokalitách Háje a Zlatý potok v Pošumaví tomu brání složité majetkové poměry. Na lokalitě Hroby, která je ve vlastnictví AOPK bude pokračovat management z důvodu výrazného rozšíření plochy, kde AOPK nemůže provádět zásahy.

V lokalitě Šumava (Hadce u Dobročkova) bude i nadále probíhat spolupráce s místním zemědělcem. KŠH zajistí jarní výhrab, následně dojde k extenzivnímu přepasení lokality a pak opět KŠH dokončí práce podzimní sečí.

Pastva na lokalitě Šumava (PR Hadce u Dobročkova)

Ideální stav lokality s hořečkem, včetně pročištěných porostních okrajů (EVL Opolenec)

Metoda odstranění mechorostů a stařiny tzv. „kartáčováním“

C2 Páchník hnědý (*Osmoderma eremita*) – zajištění péče o habitatové stromy

Péče o biotop páchníka hnědého bude z části zajištěna ve spolupráci s Lesy ČR (Hlubocké obory) v rámci lesnického hospodaření a s Povodím Vltavy (EVL Lužnice) v rámci běžné údržby břehových porostů. Tato péče se netýká pouze stávajících starých stromů, ale i současných a budoucích výsadeb a odstraňování nežádoucího zastínění.

KŠH za využití projektové techniky se zaměří zejména na kontrolu a provádění zásahů v citlivých lokalitách s velkým pohybem osob – EVL Blatná, Hlubocké hráze, Sokolí hnízdo a Bažantnice, Vrbenské rybníky. Na všech lokalitách jsme během projektu navázali dobrou spolupráci s vlastníky a uživateli, případně i s místními samosprávami. V případě výskytu problému, kdy je nutný zásah dostaně JČK informaci a může okamžitě a operativně zajistit zásah.

Pro uvedené lokality jsou v současné době zpracovávány nové plány péče a podrobné inventarizační průzkumy. Následně budou realizována plánovaná opatření v rámci běžného managementu lokalit.

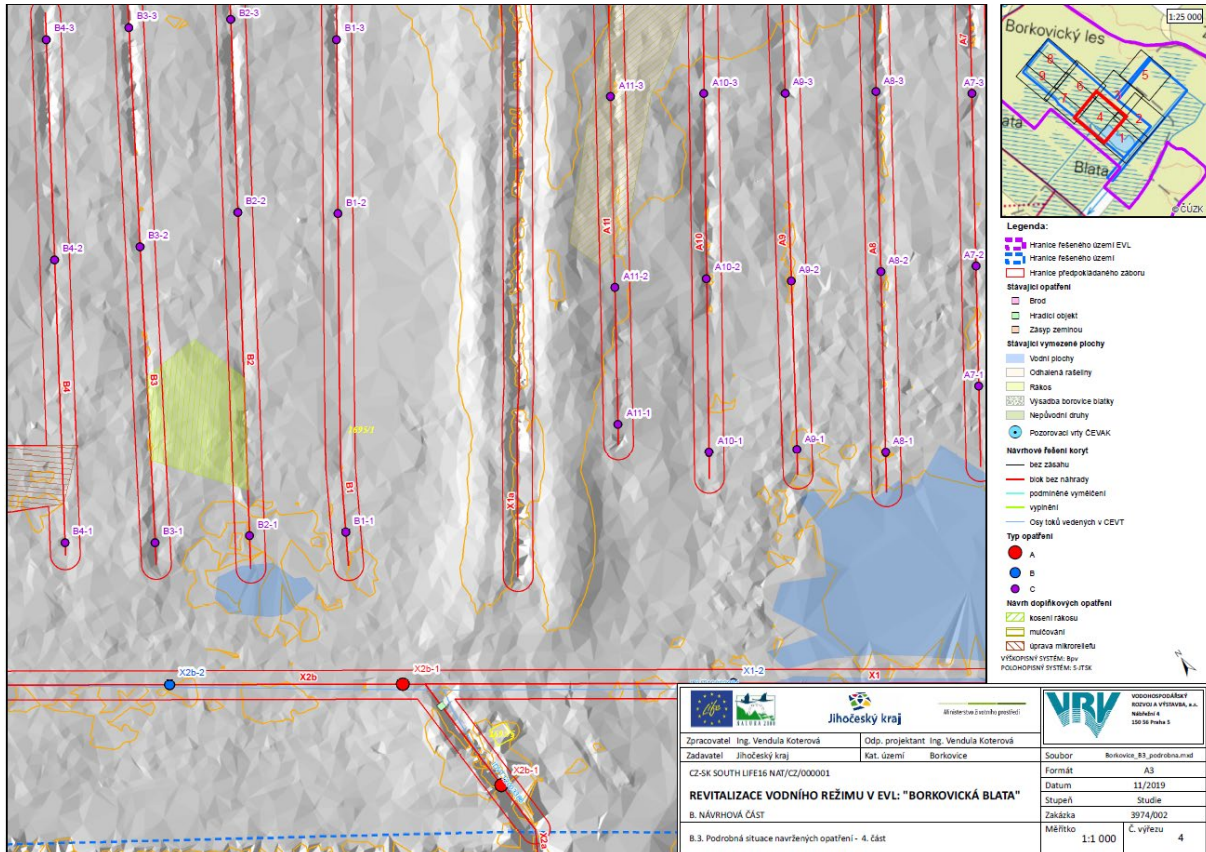

Údržba stromů za využití projektové techniky – plošiny.

C3 Rašeliniště – blatkove bory

Prvním krokem na lokalitě Borkovická blata bude stabilizace vodního režimu. Lesy ČR nám 12. 12. 2024 oznámily, že mají k dispozici všechna potřebná povolení a v týdnu od 16. 12. zahájí práce na vybudování dvou hlavních hradítek na odtokových kanálech. Práce budou dokončeny do jara 2025. Při práci budou spolupracovat s Mgr. Kučerovou, která v rámci projektu prováděla odborná měření na lokalitě a bude sledovat vývoj i nadále. Práce budou

provedeny tak, že nedojde k poklesu stávající hladiny – nejprve bude vybudováno nové hradítko pod stávajícím s potřebnou výškou a teprve poté dojde ke zrušení původních hradítek. Následně na tuto akci naváže projektový tým postupným budováním jednoduchých přepážek na drobných odvodňovacích kanálech podle již zpracovaného projektu. Při tom bude využita technika a zkušenosti z realizace stejného opatření v EVL Rašeliniště Kapličky – které bylo realizováno v rámci projektu CZ-SK SOUTH LIFE.

Část projektové dokumentace – fialové tečky označují drobná hradítka.

Konstrukce drobných hradítek

Hlavní hradítka budou nadále udržovat Lesy ČR, JČK zajistí případnou údržbu drobných hradítek.

Stejně jako před projektem, tak i po jeho ukončení bude i nadále probíhat dosatba borovic blatek na lokalitě. V původní části přírodní rezervace se nacházejí uznané semenné stromy a osivo z nich je množeno v nedaleké lesní školce Cikar. JČK pak odkoupené sazenice umísťuje do školky přímo na lokalitě a následně blatky dosazuje na uvolněná místa.

V rámci běžného managementu lokality pak zajistí i péči o vysazené sazenice – zejména vysečení buřeně.

Připravené sazenice borovice blatky v oplocence na Borkovických blatech.

Na údržbě lokality Borkovická blata se dlouhodobě podílí i Střední odborná škola ekologická a potravinářská Veselí nad Lužnicí. Ve spolupráci s KŠH zde ve dvou turnusech její studenti vykonávají odbornou praxi a skládají zkoušky pro oprávnění na práci s motorovou pilou

a křovinořezem. Podílejí se tak na údržbě stávajících ploch, jejich rozšiřování a provádějí i dosadbu borovice blatky. Spolupráce bude i nadále pokračovat.

C4 Rašeliniště a biotopy střevlíka Menetriesova (*Carabus Menetriesi Pachoilei*)

Na EVL Rašeliniště Kapličky bude pokračovat pravidelná údržba uvolněných částí lokality a její postupně rozšiřování. Práce bude provádět KŠH za využití speciální techniky pořízené v rámci projektu.

V EVL Pohoří na Šumavě, kde došlo k rozšíření a stabilizaci ploch v rámci projektu bude nadále pokračovat spolupráce s místními zemědělci – na plochách byl nastaven vhodný způsob zemědělského hospodaření v rámci agroenvironmentálně klimatických opatření.

Lokalitu obhospodařují 3 soukromé společnosti (Pohoří CD s.r.o., Příbrání s.r.o. a Farma Pivonice s.r.o.). Díky dobré spolupráci mezi projektovým týmem, místními zainteresovanými stranami a AOPK ČR bylo nastaveno mozaikovitě sečení s načasováním každého bloku přizpůsobeným cílovým druhům a biotopům. Tyto řídicí práce jsou každoročně prováděny ve spolupráci a pod dohledem projektového týmu a AOPK ČR. Všechny spolupracující společnosti vstoupily do agroenvironmentálního programu speciálně navrženého pro tento typ biotopu a deklarovaly vůli pokračovat ve zlepšeném managementu sečení i v období After-LIFE. Projektový tým bude jako na jiných lokalitách připraven s výpomocí speciální technikou, pokud by to zejména stav lokality vyžadoval a nebylo by např. z důvodu podmáčení možné použít běžnou techniku, kterou mají zemědělci k dispozici.

V roce 2025 budou dokončeny inventarizační průzkumy širšího okolí stávající EVL a je plánováno, že celá tato rozloha 1 700 ha bude pokryta nově vyhlášenou chráněnou lokalitou – odhadem od roku 2026 (hlavním odpovědným orgánem je JCK). Následně bude navrženo, aby byla tato lokalita vyhlášena jako EVL, aby byla zařazena i do sítě NATURA 2000.

C5 Lužní lesy

Garanti jednotlivých lokalit budou i nadále kontrolovat stav, zároveň kontrolovat i stav nové výsadby. Při kontrolách bude mapován i výskyt invazní vegetace. Podrobný rozsah zásahu pak bude předán KŠH, které zajistí provedení potřebného managementového opatření.

U ploch v části EVL Šumava byla uzavřena dohoda o spolupráci s místním zemědělcem, který bude navazovat na projekt a dále rozšiřovat plochy stanoviště 91E0. Při tom bude i provádět kontrolu a případnou dosadbu stromů vysazených v projektu. Obdobná spolupráce byla domluvena i v případě obnovené plochy v EVL Vlašimská Blanice.

Výsadba v EVL Vlašimská Blanice

C6 Nelesní stanoviště

EVL Pastvina u Přešťovic – management bude nadále zajišťovat podle plánu péče KŠH, zejména za využití speciální techniky (horský traktor Reform Metrac).

EVL Opolenec – obnovená plocha stanoviště byla zahrnuta do půdního bloku a údržba nadále bude zajišťována v rámci zemědělského hospodaření a nastaveným agroenvironmentálně klimatickým opatřením pro travní porosty.

EVL Nerestský lom – zemědělcům z nedaleké osady se podařilo pronajmout všechny potřebné pozemky na lokalitě a byla zde zavedena extenzivní pastva ovcí a koz. Byla uzavřena dohoda o spolupráci zatím do roku 2026, ale je již deklarován oboustranný zájem o její prodloužení.

Pastva zvířat na lokalitě Nerestský lom

3. After-LIFE aktivity na Slovensku

3.1 Organizačné, personálne a technické zabezpečenie udržateľnosti projektu

Väčšina aktivít súvisiacich s After-LIFE manažmentom chránených území bude udržiavaná partnerom projektu BROZ-ochranárske združenie. Na ich odborný dohľad a celkovú koordináciu budú dohliadať kľúčoví zamestnanci BROZ (Mgr. Pavol Littera, PhD., Ing. Andrej Boška), ktorí majú dobrú znalosť projektových lokalít, zapojených stakeholderov a poznajú aj situáciu spolupracujúcich farmárov, ako aj charakter projektových lokalít. Odborný dohľad a plánovanie aktivít zameraných na biotopy hlavových vrb a lužných lesov bude mať na starosti Mgr. Lukáš Zima, PhD., ktorý tieto činnosti úspešne koordinoval aj počas trvania projektu.

Pri manažmentových aktivitách bude využívaná technika obstaraná v rámci projektu (traktor s príslušenstvom pre kosenie lúk, dorábanie a zber sena, vlečky pre prevoz zvierat, krmiva a materiálu, terénne vozidlo a pod.).

Odborný dohľad nad After-LIFE manažmentom na projektových lokalitách bude zabezpečený zo strany Štátnej Ochrany Prírody SR (ŠOP SR), ktorá je štátom zriadenou inštitúciou zameranou práve na tento účel. Dohľad nad projektovými aktivitami bude zabezpečovať pracovníci správ CHKO Dunaské luhy, CHKO Malé Karpaty, CHKO Ponitrie, CHKO Štiavnické vrchy a CHKO Poľana.

Kontrola vysadených domácich druhov drevín v biotope lužných lesov, UEV Veľkolélsky ostrov

3.2 Zaistenie komunikácie a disseminácie výsledkov po ukončení projektu (After-LIFE dissemination plan, SR)

1. Všeobecná verejnosť

Webstránka projektu CZ-SK SOUTH LIFE: slovenská verzia websránky je vytvorená ako pod-stránka v rámci aktuálnej webstránky BROZ, pričom obsahuje aj prepojenie na hlavnú webstránku projektu, ktorá bude udržiavaná projektovým koordinátorom JČK.

Sociálne siete – príspevky s obsahom relevantným k projektu budú naďalej zdieľané v rámci hlavných Facebookových a Instagramových profilov BROZ – ochrannárske združenie. Bude využívaný hashtag projektu SOUTH LIFE a obsah zdieľaný aj s Facebookovým profilom projektu spravovaného JČK.

Za spravovanie obsahu webstránky a sociálnych sietí bude zodpovedný PR tím BROZ, pričom obsah budú dodávať aj pracovníci BROZ, ktorí sa podieľajú na After-LIFE manažmente projektových lokalít.

Kontakt pre médiá bude mať na starosti PR tím BROZ, spolu s vyššie uvedenými pracovníkmi BROZ.

Kontakt pre exkurzie: Mgr. Pavol Littera, PhD., Mgr. Lukáš Zima, PhD., PR tím BROZ

2. Disseminácia best-practice metodík projektu, replikácie, účasť v expertných pracovných skupinách projektu a information focal points;

3. Prezentácia výsledkov projektu na odborných podujatiach, konferenciách, workshopoch, networkingoch a pod.

Pre body 2 a 3 bude hlavným kontaktným bodom Pavol Littera, ktorý sa podieľal na vývoji a aplikácii best-practice metodík projektu, ako aj na disseminácii a replikácii projektových aktivít. Spoluprácu zabezpečí PR tím BROZ, ako aj Lukáš Zima (témy lužných lesov a hlavových vrúb).

Best-practice metodiky vytvorené a testované v rámci projektu budú využívané aj v ďalších bežiacich projektoch LIFE, ktoré aktuálne realizuje BROZ, s podobným tematickým zameraním - napr. LIFE 4 Steppe birds, LIFE SUB-PANNONIC, LIFE endemic PANALP, LIFE Metamorphosis. Vďaka tomu bude možné ďalej udržiavať a zdokonaľovať vytvorené best-practice metodiky, udržiavať a rozširovať komunikačné a disseminčné kanály projektu (napr. expertné pracovné skupiny, networky, prezentácie na konferenciách a pod.).

4. Využitie výsledkov a skúseností získaných počas projektu pri výučbe na Prírodovedeckej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave (PRIF UK). Odborné postupy, spolu s ukázkami praktických opatrení zameraných na obnovu cenných biotopov a druhov, ako aj príprava a implementácia projektov LIFE boli už počas trvania projektu prezentované študentom odboru Environmentálna ekológia na PRIF UK – a to počas prednášok a terénnych exkurzií v rámci predmetu Krajina a biodiverzita (prednášajúci: Mgr. Pavol Littera, PhD., Mgr. Marek Semelbauer, PhD.). S výučbou tohto predmetu sa pokračuje aj po skončení projektu CZ-SK SOUTH LIFE, pričom skúsenosti získané počas jeho prípravy a realizácie budú využité pri výchove a vzdelávaní nových generácií ekológov a ochranárov.

Terénna výučba v rámci predmetu Krajina a biodiverzita – prezentácia obnovy biotopov slanísk na lokalite UEV Mostová.

3.3 Zabezpečenie managementových opatrení po ukončení projektu

Pre lokality a obnovené biotopy na Slovensku boli identifikované nasledovné opatrenia, pri ktorých je potrebná realizácia After-LIFE managementu:

C2 Biotopy druhu *Osmoderma eremita*

Pre zachovenie vitality obnovených hlavových vrb je kľúčovým elementom ich pravidelné orezávanie. Pre tento účel bude využitá technika obstaraná z tohto projektu, ako aj z predchádzajúcich LIFE projektov (najmä LIFE Ostrovné lúky – v rámci ktorého bol zakúpený traktor s orezávacou hlavou vhodnou na tento účel). Pri dlhodobo zanedbaných hlavových vrbach je odborne aj technicky najnáročnejší práve prvý obnovný orez. Tento bol zabezpečený odbornými arboristami z prostriedkov projektu, počas jeho trvania.

Následné orezy sú plánované približne v 5-7 ročných cykloch, pričom vzhľadom na menšie rozmery vymladených orezávaných konárov je na tento účel možné využiť vyššie uvedenú techniku, ktorá výrazne uľahčí aj zefektívni celý proces orezovania. Po prvom oreze majú hlavové vrby lepšie vytvorené regeneračné pletivá, pričom ich zmladenie bude oveľa efektívnejšie vďaka „mladšiemu drevu“ z novo založených konárov, ktoré stromy vyhnali po prvom oreze. Vďaka tomu bude ich potenciál pre regeneráciu a zmladzovanie vyšší ako na začiatku projektu a orez tak bude možné vykonávať aj menej odbornými pracovníkmi – samozrejme po predchádzajúcom zaškolení a pod odborným dohľadom skúsených terénnych pracovníkov BROZ (Mgr. Lukáš Zima, PhD.).

Pastva v porastoch hlavových vrb obnovená počas projektu najmä na lokalite UEV Veľkolélsky ostrov bude udržiavaná pracovníkmi BROZ a firmy Ekofarma Ostrov, ktorá bola zriadená aj na tento účel (zabezpečenie pastvy je bližšie opísané v kapitole C6, C7).

Zdroje financovania týchto aktivít bude najmä prínos z palivového dreva z pravidelného orezu hlavových vrb.

Traktor Valtra s nosným rámom a orezávacou hlavou (zakúpený počas projektu LIFE Ostrovné lúky) je možné efektívne využiť pre ďalšie orezávacie cykly hlavových vrb, ktoré boli obnovené počas projektu SOUTH LIFE. Vďaka tomu je možné zabezpečiť efektívnejšie využitie strojov a prostriedkov poskytnutých v rámci programu LIFE, ako aj efektívnejšie zabezpečiť After-LIFE manažment projektu SOUTH LIFE.

C5 Biotopy lužných lesov

Pre obnovu biotopu *91E0 bola počas projektu realizovaná najmä výsadba stanovištné pôvodných drevín, typických pre tento biotop. Na väčšine plôch bola výsadba realizovaná maloplošne, v blízkosti okolitých vyšších porastov, ktoré zabezpečili vhodnejšiu mikroklimu a priaznivejšie podmienky pre rast vysadených drevín. Vďaka tomu bola úspešnosť ujatia vysadených stromčekov pomerne vysoká (90-95%). Stromčeky, ktoré boli vysadené v prvej polovici projektu majú už teraz výšku 6-8 metrov, vďaka čomu už nie je potrebné zabezpečovať pravidelné vyžívanie a ochranu pred zverou.

Na lokalitách, kde je tlak zveri vysoká a ekologické podmienky horšie (UEV Dunajské luhy, UEV Čičovské luhy), bola v rámci projektu vytvorená efektívna ochrana pred zverou, ktorá je aj po projekte pravidelne kontrolovaná a udržiavaná. Rovnako prebieha aj vyžívanie buriny a konkurenčnej bylinnej vegetácie – je tu však potrebné už menšie úsilie ako to bolo počas projektu. Potreba vyžívania sa odhaduje na ešte cca 1-2 sezóny po ukončení projektu. Následne by mali vysadené stromčeky rásť samostatne.

Pre rast stromčekov vysadených v UEV Dunajské luhy bolo priaznivým opatrením aj obnova vodného režimu v častiach Istragov a Vojčianske rameno, ktoré boli realizované v rámci projektov LIFE Microtus II a LIFE Dunajské luhy. Zlepšenie vodného režimu je synergickým opatrením, ktoré zlepšilo podmienky pre rast a etablovanie stromčekov vysadených aj z projektu CZ-SK SOUTH LIFE.

UEV Dunajské luhy: robustná ochrana pred zverou zabezpečená pre stromčeky vysadené počas projektu SOUTH LIFE. Na foto je prívodný kanál vytvorený z projektu LIFE Microtus II, krátko pred obnovením prítoku vody. Obnova vodného režimu zlepší aj podmienky pre rast týchto stromčekov, a bude tak mať synergický účinok aj pre projekt SOUTH LIFE.

C6, C7 Trávnaté biotopy a biotop *91N0

Udržiavanie pastvy na obnovených projektových lokalitách bude zabezpečené najmä v réžii miestnych farmárov, v spolupráci s ktorými bola pastva na väčšine lokalít obnovená. Miestni farmári sa zaviazali udržiavať na lokalitách prírode blízky režim pastvy aj počas After-LIFE obdobia, pričom budú rešpektovať pokyny odborných pracovníkov ŠOP SR a BROZ, ktoré smerujú k podpore priaznivého stavu obnovených trávnatých biotopov na lokalitách, ako aj vzácnych druhov, ktoré sú na ne viazané.

Podobne ako aj na plochách obnovových aktivitami C2, C5 a C8, bude aj na trávnatých biotopoch, kde bola obnovená pastva prebiehať kontrolné návštevy odborných pracovníkov BROZ a ŠOP SR, zamerané na kontrolu vhodnosti režimu pastvy (alebo iných After-LIFE opatrení), z hľadiska cieľových biotopov a druhov.

Na lokalitách, kde bola pastva obnovená mobilným stádom BROZ, bude táto aj naďalej udržiavaná s využitím technických pracovníkov BROZ, pričom bude využitá technika a infraštruktúra obstaraná počas projektu (okrem vyššie uvedených strojov aj maštal' pre zimovanie zvierat a uskladnenie sena a krmiva, elektrické oplotenia, prístrešky a studne pre napájanie zvierat vytvorené počas projektu).

Udržiavanie kosenia bude zabezpečené najmä vďaka využitiu techniky BROZ, obstaranej v rámci projektu CZ-SK SOUTH LIFE. Seno vytvorené pri kosení vybraných lokalít bude využité pre zimné kŕmenie zvierat mobilného stáda – čím sa zlepší udržateľnosť pastvy mobilným stádom. Pre zimovanie zvierat a uskladnenie sena bude využitá aj infraštruktúra - maštal' obstaraná počas projektu.

Zdroje financovania pre udržiavanie pastvy: poľnohospodárske dotácie (dotácie na plochu, dotácie na dobytie jednotky, platby na ohrozené plemená zvierat – sivý stepný dobytok, kone plemena Hucul), ekoschémy, agro-environmentálne schémy.

Na viacerých lokalitách pomohli pracovníci BROZ miestnym farmárom so zaradením ich plôch do pôdnych blokov LPIS (po tom, ako na nich boli odsránené náletové dreviny a obnovená pastva – aktivity C6, C7), ako aj s ich zaradením do biotopových schém, kde môžu dostať podstatne vyšší príspevok na prírode blízku pastvu. Pomoc zo strany BROZ bola najmä odborným poradenstvom, pomocou pri príprave žiadostí na príslušné úrady a koordináciou so ŠOP SR, ktorá spravuje pre program Agroenvi vrstvu. Dobrou pomocou bolo aj zaradenie biotopov slanísk do A-kategórie biotopových platieb – čím sa zvýši ročný príspevok na 1ha pasených plôch slanísk zo 70 eur/ha na cca 200 eur/ha.

Ďalšími zdrojmi financovania je príjem z prírodných produktov vytvoreným vďaka pastve zvierat (mäso, mlieko a mliečne výrobky), ako aj súvisiace služby – napr. jazdenie na koni prístupné pre verejnosť, organizácia detských táborov (lokality Panské lúky, Veľkolélsky ostrov), exkurzie pre návštevníkov (UEV Kamenínske slaniská, Veľkolélsky ostrov) a využitie prírode blízkeho turizmu a agroturizmu, vrátane produkcie bio vín (UEV Starý vrch, Modrý vrch, Drieňová hora).

UEV Panské lúky – pastva bola na tejto lokalite obnovená v spolupráci s miestnymi farmármi, ktorí sa na tejto lokalite zaviazali realizovať pastvu dlhodobo (vrátane celého obdobia After-LIFE). Pastva bude ďalej udržiavať výsledky aktivít projektu C6, C7 a C8. Pri jej správnom nastavení sa očakáva ďalšie zlepšovanie stavu cieľových biotopov slanísk (*1340, *1530), a to aj po skončení projektu.

C6.3 Dohľad nad monitorovacím systémom na lokalite UEV Devínska Kobyla (fotopasce, dohľad, aby nedochádzalo ku kradnutiu orchideí a iným nežiadúcim aktivitám na lokalite) bude zabezpečovať terénny pracovník Peter Brňák, ktorý túto aktivitu vykonával počas projektu a ostáva kmeňovým zamestnancom ŠOP SR aj po jeho ukončení. Prácu a pohyb na lokalite bude pre pracovníkov ŠOP SR výrazne uľahčený vďaka **2 elektrickým bicyklom** obstaraným počas projektu.

UEV Devínska Kobyla: terénny pracovník ŠOP SR Peter Brňák, počas pravidelnej kontroly monitorovacieho systému vytvoreného na lokalite počas projektu SOUTH LIFE (aktivita C6.3)

C5, C6.1, C6.2 Invázne rastliny – monitoring a kontrola obnovených plôch

Odstraňovanie inváznych rastlín bolo v najväčšej miere realizované na lokalite UEV Čenkov (aktivita C6.2) – odstraňované tu boli druhy pajaseň žliazkatý (*Ailanthus altissima*) a glejovka americká (*Asclepias syriaca*). Odstraňovanie prebiehalo overenou metódou injektáže herbicídu do kmeňa pajaseňov a postrekom roztoku herbicídu na listy glejovky, vo fyziologicky vhodnom období, pričom zásahy realizovala skúsená dodávateľská firma. Na lokalite UEV Čenkov boli realizované 2 opakované zásahy, pričom celková účinnosť opatrenia bola veľmi vysoká (cca 99%). Po skončení projektu bude lokalita pravidelne kontrolovaná pracovníkmi BROZ a ŠOP SR, pričom prípadné zmladzujúce jedince budú zaznamenané tak, aby mohlo byť realizované ich následné odstránenie. Aj vzhľadom na predchádzajúce dobré skúsenosti s touto metódou je možné očakávať iba malú mieru zmladenia. Udržateľnosti na tohto opatrenia na lokalite napomôže aj realizácia pastvy, ktorá bola obnovená takmer na celej ploche UEV Čenkov. Aj keď v prípade oboch druhov ide o rastliny, ktoré zvieratá veľmi nepreferujú, najmä mladé a rašiace jedince, s nižším obsahom sekundárnych metabolitov dokáže pastva efektívne potlačiť.

UEV Čenkov – odstránenie pajaseňa žliazkatého (*Ailanthus altissima*) aktivitou C6.2. Úspešnosť odstránenia bola cca 99%.

C8 Obnova pedo-hydrologického režimu slaniskových biotopov

Obnovné opatrenia realizované v rámci aktivity C8 nevyžadujú takmer žiadnu následnú údržbu. Odvodňovacie kanály, ktoré boli zasypané zeminou, ako aj skrývky zeminy, realizované pre podporu iniciálnych halofytných druhov boli vo všetkých prípadoch realizované na plochách, kde je dlhodobo zabezpečená intenzívna pastva kráv alebo koní. Pastva zvierat je kľúčovým faktorom pre pozitívne usmernenie sukcesie na plochách zasypaných kanálov – v prospech žiaducich slanomilných druhov. Intenzívna pastva a zošľap zvierat prispieje aj k dlhodobému udržaniu iniciálnych sukcesných štádií vytvorených na skrývkach zeminy (aktivita C8.2), ktoré sú dôležité pre udržanie najvzácnejších druhov rastlín a hmyzu, ako aj veľmi vzácného biotopu *1530. Kontrolu zemných valov a stavidiel vytvorených pre obnovu vodného režimu na lokalite UEV Kamenínske slaniská budú realizovať pracovníci BROZ, ŠOP SR, ako aj miestny farmár, s ktorým bola táto aktivita konzultovaná.

D. Monitoring cieľových druhov a biotopov

Trvalé monitorovacie plochy založené počas projektu (aktivita D1) zostanú zachované a prístupné pre ďalší dlhodobý monitoring. Tento bude na vybraných plochách realizovaný odborníkmi, ktorí mali tieto aktivity na starosti počas projektu, ako aj ďalšími (Dr. Daniel Dítě, Dr. Pavol Eliáš, Dr. Tomáš Olšovský, Dr. Roman Cséfalvay, Martin Linhart, Jiří Vávra a ďalší). Monitoring bude prebiehať v menšej intenzite ako počas trvania projektu, najmä z dôvodu obmedzených finančných a časových možností, v mnohých prípadoch však môže poskytnúť údaje pre indikáciu dlhodobějších trendov – najmä na najcennejších lokalitách, napr. UEV Devínska Kobyla, UEV Panské lúky, Pavelské slanisko, Veľkolélsky ostrov, UEV Čenkov. Zároveň sú to lokality, kde prebiehali najväčšie obnovné aktivity tohto projektu.

UEV Kamenínske slaniská – výskumný tím Dr. Daniela a Zuzany Dítě pri práci. Dr. Daniel Dítě je najlepším odborníkom na biotopy slanísk na Slovensku. Aktuálne realizuje porovnávací výskum na biotopoch slanísk v celej Panónskej panve. Cieľom je zhodnotiť vývoj biotopov kde vykonával botanické snímkovanie pred 20 rokmi a v súčasnosti. Podľa predbežných výsledkov je celkový vývoj na väčšine sledovaných území v celej Panónii negatívny. Je pravdepodobné že obnovné opatrenia realizované v rámci projektu SOUTH LIFE prispeli aspoň na časti sledovaných lokalít k zlepšeniu tohto negatívneho trendu.